

Διαδίκτυα μαθήματα για την κατανόηση
της εκκλησιαστικής γλώσσας

«Από την εποχή που μίλησε ο Όμηρος ως τα σήμερα, μιλούμε, ανασαίνουμε και τραγουδούμε με την ίδια γλώσσα», Γιώργος Σεφέρης

γέρας [(τό), 1. δῶρο που δίδεται τιμῆς ἔνεκεν· βραβεῖο, 2. τιμῆ, ἀξίωμα· β. γεραίρω= τιμῶ, βραβεύω] → γέρων, Γεράσιμος (ὄμηρ.: γεράσιμος= τιμητικός), γήρας, γεραρός (μεγαλοπρεπής)
γλάγος [(τό), γάλα (ποιητ.)] → lac, lactis, γάλα, γλακτ(οφάγος): γαλακτοφάγος, γαλακτοκομικός,

Όμηρικό Λεξικό Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, έκδ. 1888

τρέχω, (Μ.Φ. -)

θέματα -τρεχ-, -τροχ-, -δραμ-, -δρομ-

παράγωγα/σύνθετα:

τροχός, τροχαῖος, τροχάδην, τροχία, δρομέας, ταχυδρόμος, τροχαϊκός (τροχαϊκό μέτρο), δρόμος, σταδιοδρομία, έκδρομή.

σύνθετα ρήματα και ουσιαστικά:

ἀνατρέχω → ἀναδρομή (πρβλ. ἀναδρομή στό παρελθόν), **διατρέχω** → διαδρομή, διάδρομος, **κατατρέχω** → καταδρομέας, **περιτρέχω** → περιδρομος, **προτρέχω** → πρόδρομος, **συντρέχω** → συνδρομή.

βαίνω, (Παθητ.Φ. βαίνομαι)

θέματα -βα-, -βη-, -βω-

παράγωγα/σύνθετα:

βακτηρία, βάσις, βάδην, βαδίζω, βατήρας, βατός, διαβάτης, επιβάτης, ορειβάτης, βέβαιος (στερεός), βωμός, ἐμβάσις [(τή), είδος υποδήματος], ἐμβαδόν, ὑπόβαθρο, ἀναβαθμίζω..

σύνθετα ρήματα και ουσιαστικά:

ἀναβαίνω → ἀνάβαση, **ἀντιβαίνω** → ἀντίβαση (=ἐναντίωση), **ἀποβαίνω** (=καταλήγω, ἔχω συγκεκριμένη ἔκβαση) → ἀπόβαση (=ἀποβίβαση), **διαβαίνω** → διάβαση, **ἐκβαίνω** → ἔκβαση, **ἐμβαίνω** → ἐμβασίς (=ἐπιβίβαση), **ἐπιβαίνω** → ἐπίβαση, **καταβαίνω** → κατάβαση, καταβασίς, **μεταβαίνω** → μετάβαση, **παραβαίνω** → παράβαση, **προβαίνω** → πρόβατον, **συμβαίνω** → σύμβαση, **ὑπερβαίνω** → ὑπέρβαση.

Ποιές από τις λέξεις της στήλης Β' ἔχουν ἑτυμολογική συγγένεια/κοινή ρίζα με τις λέξεις της στήλης Α'; Κυκλώστε τις σωστές.

A'	B'
βαίνω	βαθμίδα, ορειβάτης, βέβηλος, βάθος, βήμα, βαθμός, βάση, βάμμα, διαβήτης, ἐμβατήριον, βάθρο, ὑπέρβαση.
ὄλλυμι	ὀλιγαρκής, ὀλέθριος, πανώλης, πανωλεθρία, ὀλολυγμός, ἀπόλεια.

www.agios-gerasimos.gr

Αθήνα 2019

1. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ διήρχετο ὁ Ἰησοῦς τὴν Ἱεριχὺ· 2. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν¹ ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, 3. καὶ ἐξήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς² ἔστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο³ ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῆ ἡλικία⁴ μικρὸς ἦν. 4. καὶ προδραμῶν⁵ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν [ὄπωροφόρο δέντρο ὅμοιο μὲ μορβία], ἵνα ἴδῃ⁶ αὐτόν, ὅτι ἐκείνης ἡμέλλε⁷ διέρχεσθαι. 5. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ζακχαῖε, σπεύσας⁸ κατάβηθι⁹. σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. 6. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτόν χαίρων.

7. καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον [βογγῶ ἀπὸ ἀγανάκτηση, δυσφορία ἢ πόνο] λέγοντες ὅτι παρὰ ἀμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. 8. σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἰ τινός τι ἐσυκοφάντησα [διαβάλλω, παρέχω γνώμη ἢ συμβουλί ψευδῆ], ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. 9. εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. 10. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός¹⁰.

26/1/2020, Λουκ. ιθ' 1-10

Ὁ ἀρχιτελώνης Ζακχαῖος

Γραμματικά σχόλια

- ἦν:** γ' ἐνικό πρόσωπο Πρτ. (ἦν) τοῦ ῥ. εἰμί (εἶμαι, ὑπάρχω): Ἔνεστ. εἰμί, Πρτ. ἦν/ἦ, Μελλ. ἔσομαι, Ἄορ. ἐγενόμην, Πρκμ. γέγονα, Ὑπερσ. ἐγεγόνειν **παράγωγα:** οὐσία, ὄντως, ἔτεός (γνήσιος, ἀληθινός), ἔτυμος (ἀληθής), ἔτυμολογία.
- τίς:** ὀνομαστ. ἐνικού τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας, τίς (γεν. τίνος): ἄρσ. τίς, φηλ. τίς, οὐδ. τί.
- ἠδύνατο:** γ' ἐνικό πρόσ. Πρτ. (ἐδυνάμην/ἠδυνάμην) τοῦ ῥ. Μ.Φ. (ἀποθετικό μὲ ἐνεργητικὴ σημασία) δύναμαι (μπορῶ, εἶμαι ἰκανός).
- ἡλικία:** δοτ. ἐνικού τὸ οὐσιαστ. ἡ ἡλικία (1. χρόνος ζωῆς 2. ἀνάστημα, κορμωστασία): τῆ ἡλικία= ὡς πρὸς τὸ νῆμα.
- προδραμῶν:** μετοχή ἄρσ. γένους Ἄορ. β' (προέδραμον) τοῦ ῥ. Ἐ.Φ. προτρέχω· ὁ προδραμῶν, ἢ προδραμοῦσα, τὸ προδραμόν· Ἔνεστ. τρέχω, Πρτ. ἔτρεχον, Μελλ. δραμοῦμαι, Ἄορ. ἔδραμον, Πρκμ. δεδράμικα, Ὑπερσ. ἐδεδραμικέιν.
- ἴδῃ:** γ' ἐνικό Ὑποτ. ἐγκλισι Ἄορ. β' (εἶδον) τοῦ ῥ. Ἐ.Φ. (ὀράω-ῶ) (για ἀρχικούς χρόνους βλ. 6^ο μάθημα).
- ἡμέλλε:** γ' ἐνικό πρόσωπο Πρτ. (ἔμελλον/ἠμέλλον) τοῦ ῥ. Ἐ.Φ. μέλλω (1. σκοπεύω νὰ πράξω κάτι 2. ἀναβάλλω, βραδύνω).
- σπεύσας:** μετοχή ἄρσ. γένους Ἄορ. (ἔσπευσα) τοῦ ῥ. Ἐ.Φ. σπεύδω (1. ἀμετάβατο*1: βιάζομαι νὰ κάνω κάτι, ἐπείγομαι 2. μεταβατικό: βιάζω ἄλλον νὰ κάνει κάτι, ἐπιταχύνω κάτι): **παράγωγα:** σπουδή, σπουδαῖος, **φράσεις:** "σπεύδε βραδεῖς" ("βιάσου χωρὶς νὰ βιάζεσαι", δηλ. νὰ ἐνεργεῖς μὲν ταχέως, ἀλλὰ μὲ περίσκεψη/μεγάλῃ προσοχί).
- κατάβηθι:** β' ἐνικό Προστακτ. ἐγκλισις Ἄορ. β' (κατέβην) τοῦ ῥ. Ἐ.Φ. καταβαίνω· κατά+βαίνω (βαδίζω, πορεύομαι, ἀπέρχομαι): Ἔνεστ. βαίνω, Πρτ. ἔβαινον, Μελλ. θύσομαι, Ἄορ. ἔβην, Πρκμ. βέβηκα, Ὑπερσ. ἐβέβηκειν.
- ἀπολωλός:** μετοχή ἄρσ. γένους Πρκμ. (ἀπόλωλα= ἔχω χαθεῖ, εἶμαι χαμένος) τοῦ ῥ. Μ.Φ. ἀπόλλυμαι· σύνθετο: ἀπό+ὄλλυμαι· ὁ ἀπολωλός, ἢ ἀπολωλυῖα, τὸ ἀπολωλός· **ὄλλυμι**= καταστρέφω, ἀφανίζω· **ὄλλυμαι**= χάνομαι· **Ἐ.Φ.:** Ἔνεστ. ἀπόλλυμι/ἀπολλύω, Πρτ. ἀπώλλυον/ἀπώλλυον, Μελλ. ἀπολύω, Ἄορ. ἀπύλωσα, Πρκμ. ἀπολύλεκα, Ὑπερσ. ἀπωλωλέκειν. **Μ.Φ.:** Ἔνεστ. ἀπόλλυμαι, Πρτ. ἀπωλλύμην, Μελλ. ἀπολούμαι, Ἄορ. β' ἀπωλόμην, Πρκμ. ἀπόλωλα, Ὑπερσ. ἀπωλώλειν· **παράγωγα:** ὀλεθρος, ἐξώλης (ὁ ἐντελῶς χαμένος), προύλης (ἄξιος νὰ χαθεῖ πρόωρα).

*1 ἀμετάβατο: τὸ ῥ. πού ἡ ἐνεργεία του δὲν μεταβαίνει σὲ ἀντικείμενο (λ.χ.: βιάζομαι, κοιμᾶμαι)

ΜΑΘΗΜΑ 8ο

Πρώτη (α') και δεύτερα (β') κλίση ουσιαστικῶν

α. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ Α' ΚΛΙΣΗΣ

α2. Συνηρημένα ουσιαστικά α' κλίσης

☞ **Συναίρεσις** λέγεται:

Συναίρεσις

ή συγχώνευση	2 βραχύχρονων φωνηέντων	→	σε 1 μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο		
ή				ε + α	→ α
				ε + α	→ η
ή συγχώνευση	1 φωνηέντος και 1 δίφθογγου			ε + αι	→ αι

Α ρ σ ε ν ι κ ό

Θ η λ υ κ ό

Ενικός αριθμός

Ον.	ό	Έρμέ -ας	→	Έρμ ης	ή	μνά-α	→	μνᾶ	ή	συκέα -ῆ
Γεν.	τουῦ	Έρμέ -ου	→	Έρμ ου	τῆς	μν ᾰς			τῆς	συκ ῆς
Δοτ.	τῶ	Έρμέ -α	→	Έρμ ῆ	τῆ	μν ᾱ			τῆ	συκ ῆ
Αιτ.	τόν	Έρμέ -αν	→	Έρμ ῆν	τῆν	μν ᾶν			τῆν	συκ ῆν
Κλ.	(ὦ)	Έρμέ -α	→	Έρμ ῆ	(ὦ)	μν ᾶ		(ὦ)	συκ ῆ	

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οί	Έρμέ -αι	→	Έρμ αι	αί	μν αι		αί	συκ αι	
Γεν.	τῶν	Έρμέ -ων	→	Έρμ ῶν	τῶν	μν ῶν		τῶν	συκ ῶν	
Δοτ.	τοῖς	Έρμέ -αις	→	Έρμ αις	ταῖς	μν αις		ταῖς	συκ αις	
Αιτ.	τούς	Έρμέ -ας	→	Έρμ ᾰς	τάς	μν ᾰς		τάς	συκ ᾰς	
Κλ.	(ὦ)	Έρμέ -αι	→	Έρμ αι	(ὦ)	μν αι		(ὦ)	συκ αι	

→ Παρατηρήσεις στά συνηρημένα α' κλιτα

* Τονίζονται στη λήγουσα και παίρνουν περισπωμένη.

* Κανονικά «ό Ερμής» δὲν ἔχει Πληθυντικό, ὡς ὄνομα. Ἀλλά ἔχει ὅταν λειτουργεῖ ὡς ἐπίθετο:

π.χ. Οἱ Έρμαι κεφαλαί (= τὰ κεφάλια στά ἀγάλματα τοῦ Έρμη).

β. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ Β' ΚΛΙΣΗΣ

Κατά τήν β' κλίση κλίνονται ὀνόματα (ἀσυναίρετα και συνηρημένα) γένους:

- ☞ ἀρσενικοῦ και θηλυκοῦ σέ -ος και
- ☞ οὐδέτερα σέ -ον.

β1. Ἀσυναίρετα β' κλίσης

Α ρ σ ε ν ι κ ό

Θ η λ υ κ ό

Ενικός αριθμός

Ον.	ό	ἄνθρωπ -ος	ἀριθμ -ός	ή	κάμηλ -ος	νήσ -ος	ὄδ -ός
Γεν.	τουῦ	ἄνθρωπ -ου	ἀριθμ -οῦ	τῆς	καμήλ -ου	νήσ -ου	ὄδ -οῦ
Δοτ.	τῶ	ἄνθρωπ -ω	ἀριθμ -ῶ	τῆ	καμήλ -ω	νήσ -ω	ὄδ -ῶ
Αιτ.	τόν	ἄνθρωπ -ον	ἀριθμ -όν	τήν	κάμηλ -ον	νήσ -ον	ὄδ -όν
Κλ.	(ὦ)	ἄνθρωπ -ε	ἀριθμ -έ	(ὦ)	κάμηλ -ε	νήσ -ε	ὄδ -έ

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οί	ἄνθρωπ -οι	ἀριθμ -οί	αί	κάμηλ -οι	νήσ -οι	ὄδ -οί
Γεν.	τῶν	ἄνθρωπ -ων	ἀριθμ -ῶν	τῶν	καμήλ -ων	νήσ -ων	ὄδ -ῶν
Δοτ.	τοῖς	ἄνθρωπ -οις	ἀριθμ -οῖς	ταῖς	καμήλ -οις	νήσ -οις	ὄδ -οῖς
Αιτ.	τούς	ἄνθρωπ -οις	ἀριθμ -οῦς	τάς	καμήλ -οις	νήσ -οις	ὄδ -οῦς
Κλ.	(ὦ)	ἄνθρωπ -οι	ἀριθμ -οί	(ὦ)	κάμηλ -οι	νήσ -οι	ὄδ -οί

Ο ὐ δ έ τ ε ρ ο

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	τό	μυστήρι -ον	δώρ -ον	τά	μυστήρι -α	δώρ -α
Γεν.	τουῦ	μυστηρί -ου	δώρ -ου	τῶν	μυστηρί -ων	δώρ -ων
Δοτ.	τῶ	μυστηρί -ω	δώρ -ω	τοῖς	μυστηρί -οις	δώρ -οις
Αιτ.	τό	μυστήρι -ον	δώρ -ον	τά	μυστήρι -α	δώρ -α
Κλ.	(ὦ)	μυστήρι -ον	δώρ -ον	(ὦ)	μυστήρι -α	δώρ -α

→ Συνοπτικός πίνακας καταλήξεων β' κλίσης:

Αρσενικό και Θηλυκό

-ος

Οὐδέτερο

-ον

π.χ.: ἄνθρωπος, κάμηλος

π.χ.: μυστήριο

	Ενικός	Πληθυντικός	Ενικός	Πληθυντικός
Ον.	-ος	-οι	-ον	-ᾶ
Γεν.	-ου	-ων	-ου	-ων
Δοτ.	-ω	-οις	-ω	-οις
Αιτ.	-ον	-οις	-ον	-ᾶ
Κλ.	-ε	-οι	-ον	-ᾶ

